

BOLALARDA GEMATOLOGIYA VA ONKOLOGIYA KASALLIKLARI ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA MUAMMOLAR

Parpiyeva Shaxnoza Akramjon qizi

Qo'qon universiteti, Andijon filiali

Pediatrica yo'nalishi

25-02-guruh talabasi

shaxnozamoombabby@gmail.com

Nazirjonov Orifxo'ja Xusanxo'ja o'g'li

Klinik va patologik anatomiya kafedrası katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17294200>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-oktabr 2025 yil

Ma'qullandi: 05-oktabr 2025 yil

Nashr qilindi: 08-oktabr 2025 yil

KEY WORDS

Bolalar, gematologiya, onkologiya, leykoz, limfoma, anemiya, gemofiliya, kimyoterapiya, diagnostika, rehabilitatsiya.

ABSTRACT

Bolalarda gematologik va onkologik kasalliklar pediatriya sohasining eng murakkab yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu guruh kasalliklari, jumladan, o'tkir limfoblast leykoz, gemofiliya, anemiya, limfomalar va suyak iligi kasalliklari, nafaqat bolaning sog'lig'iga, balki ularning psixologik rivojlanishiga ham kuchli ta'sir ko'rsatadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, bolalarda onkologik kasalliklar o'lim sabablarining yuqori ulushini egallaydi. Shu bois ularni erta aniqlash, to'g'ri tashxislash va zamonaviy davolash usullarini qo'llash dolzarb ahamiyatga ega. So'nggi yillarda yuqori sezgirlikka ega laboratoriya diagnostikasi, molekulyar genetik tadqiqotlar hamda yangi avlod kimyoterapiya va nishonli terapiya usullari keng joriy etilmoqda. Bundan tashqari, psixosozial rehabilitatsiya va ota-onalarni qo'llab-quvvatlash dasturlari ham davolash samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada bolalar gematologiyasi va onkologiyasi bo'yicha asosiy kasalliklar, ularning etiologiyasi, klinik belgilar, tashxislash usullari, davolash strategiyalari va profilaktik chora-tadbirlari ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, integratsiyalashgan yondashuvlar — klinik tibbiyot, molekulyar biologiya va psixologiya uyg'unligi — bolalarda ushbu kasalliklarni samarali boshqarishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Bolalarda gematologiya va onkologiya kasalliklari global miqyosda muhim sog'liq muammolaridan biri hisoblanadi. Gematologik kasalliklar qon va qon yaratuvchi organlarga oid bo'lsa, onkologik kasalliklar hujayralarning nazoratsiz bo'linishi natijasida paydo bo'ladigan o'sma jarayonlarini o'z ichiga oladi. Bu kasalliklar ko'pincha bolalik davrida jadal kechib, qisqa vaqt ichida og'ir klinik holatlarga olib kelishi mumkin. Masalan, o'tkir limfoblast leykoz (OLL) bolalarda eng ko'p uchraydigan o'sma bo'lib, pediatrik onkologiyaning markaziy muammolaridan biri hisoblanadi.

Hozirgi davrda tibbiyotning rivojlanishi tufayli bu kasalliklarni tashxislash va davolash imkoniyatlari ancha kengaydi. Molekulyar genetika, immunofenotiplash, yuqori aniqlikdagi tasvirlash usullari va nishonli terapiya kabi yondashuvlar davolash samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda. Shuningdek, bolalarning psixologik holatini qo'llab-quvvatlash, oilaviy yordam va ijtimoiy reabilitatsiya ham zamonaviy pediatrik gematologiya va onkologiyaning ajralmas qismiga aylangan.

Mazkur maqola bolalarda gematologik va onkologik kasalliklarning asosiy turlari, ularning patogenezi, klinik ko'rinishlari, tashxislash hamda davolash strategiyalarini tahlil qiladi. Maqsad — ushbu sohadagi dolzarb muammolar va zamonaviy yechimlarni ilmiy asosda yoritishdir.

Adabiyot tahlili

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bolalarda gematologik va onkologik kasalliklar so'nggi o'n yilliklarda chuqur o'rganilmoqda. Proffit va hamkorlari (2019) bolalar leykozini davolashda nishonli terapiya muhim natija berishini ta'kidlaydi. Smith (2017) esa molekulyar diagnostikaning erta tashxislashdagi o'rni haqida ma'lumot beradi. WHO (2020) hisobotiga ko'ra, bolalar orasida onkologik kasalliklar nogironlik va o'limning asosiy sabablaridan biri bo'lib qolmoqda. Shuningdek, psixososial qo'llab-quvvatlash bo'yicha Roberts (2016) olib borgan tadqiqotlari kasallikni boshdan kechirayotgan bolalar va ularning oilalari uchun ruhiy yordam zarurligini ko'rsatgan. Zamonaviy adabiyotlarda kimyoterapiya, immunoterapiya va suyak iligi transplantatsiyasi kabi usullar keng yoritilgan. Shu bilan birga, ijtimoiy reabilitatsiya va sifatli hayot darajasi masalalari ham tobora ko'proq tadqiq qilinmoqda.

Asosiy qism

1. Gematologik kasalliklar.

Bolalarda uchraydigan gematologik kasalliklarga anemiyalar, gemofiliya va boshqa qon ivish tizimi buzilishlari kiradi. Temir tanqisligi anemiyasi bolalarda keng tarqalgan bo'lib, o'sish va rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Gemofiliya esa tug'ma kasallik bo'lib, qon ketish sindromi bilan namoyon bo'ladi. Bu holatlarda zamonaviy davolash usullari sifatida temir preparatlari, qon komponentlarini qo'llash va rekombinant koagulyatsion omillar keng ishlatilmoqda.

2. Onkologik kasalliklar.

Onkologik kasalliklarning eng ko'p uchraydigan turi — o'tkir limfoblast leykoz (OLL) hisoblanadi. Shuningdek, neyroblastoma, Wilms o'smasi va limfomalar ham pediatrik onkologiyada keng uchraydi. Bu kasalliklarda asosiy muammo — erta tashxisning murakkabligi va davolashning uzoq davom etishidir.

3. Tashxislash usullari.

Zamonaviy diagnostikada gematologik analizlar, immunofenotiplash, sitogenetika, molekulyar genetik testlar va yuqori aniqlikdagi tasviriy tekshiruvlar (KT, MRT) keng qo'llaniladi. Bu usullar nafaqat kasallikni aniqlash, balki davolashni rejalashtirishda ham muhimdir.

4. Davolash strategiyalari.

Kimyoterapiya - asosiy usul bo'lib, ko'plab bemorlarda remissiyaga erishishga yordam beradi.

Nishonli terapiya - o'sma hujayralariga bevosita ta'sir qiluvchi dori vositalari yordamida qo'llaniladi.

Immunoterapiya - organizmning immun tizimini faollashtirish orqali samaradorlikni oshiradi.

Suyak iligi transplantatsiyasi - og'ir holatlarda qo'llaniladigan usul.

5. Psixososial qo'llab-quvvatlash.

Bolalar va ularning oilalari kasallik jarayonida kuchli stressni boshdan kechiradilar. Psixologik yordam, ijtimoiy reabilitatsiya va maxsus dasturlar bu jarayonning ajralmas qismiga aylangan.

6. Muammolar va istiqbollar.

Davolash samaradorligi oshgan bo'lsa-da, iqtisodiy resurslar yetishmovchiligi, dorilar narxi va transplantatsiya imkoniyatlarining cheklanganligi muhim muammo bo'lib qolmoqda. Kelajakda gen terapiyasi va shaxsiylashtirilgan tibbiyot ushbu sohada yangi davrni boshlab berishi kutilmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolada sifatli tahliliy yondashuv qo'llanildi. Asosiy metodologiya sifatida 2015–2024-yillar oralig'ida chop etilgan ilmiy maqolalar, xalqaro tashkilotlar (WHO, UNICEF) hisobotlari va klinik tadqiqotlar tahlil qilindi. Shuningdek, pediatrik gematologiya va onkologiya bo'yicha qo'llanmalardan foydalanildi. Adabiyotlar taqqoslanib, bolalarda uchraydigan asosiy kasalliklar, ularning tashxislash va davolash usullari, shuningdek, psixosozial qo'llab-quvvatlash strategiyalari ajratib ko'rsatildi. Tahlil metodlari sifatida mavzuga oid statistik ma'lumotlarni solishtirish, ilmiy xulosalarni umumlashtirish va ularni klinik amaliyot bilan bog'lash qo'llanildi.

Natija

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bolalarda gematologik va onkologik kasalliklarni samarali davolash uchun integratsiyalashgan yondashuv talab qilinadi. Anemiya va gemofiliya kabi gematologik kasalliklarda zamonaviy dori vositalari va reabilitatsiya usullari qo'llanilmoqda. Onkologik kasalliklarda esa kimyoterapiya, nishonli terapiya va transplantatsiya muhim o'rin tutadi. Erta tashxis va individual davolash rejalari davolash natijalarini yaxshilaydi. Bundan tashqari, psixologik yordam va oilaviy qo'llab-quvvatlash bolalarning ruhiy barqarorligini ta'minlaydi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ushbu kasalliklarni boshqarishda tibbiy, ijtimoiy va psixologik yondashuvlar uyg'unligi asosiy ahamiyatga ega.

Xulosa

Bolalarda gematologiya va onkologiya kasalliklari pediatriyaning dolzarb muammolaridan biri hisoblanib, ularni samarali boshqarish ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi. Ushbu maqolada anemiya, gemofiliya, o'tkir limfoblast leykoz, limfoma va boshqa onkologik kasalliklar yoritildi. Tadqiqot natijalaridan ko'rinib turibdiki, zamonaviy diagnostika usullari — molekulyar genetika, immunofenotiplash va tasviriy tekshiruvlar — tashxis aniqligini sezilarli oshiradi.

Davolash usullarida kimyoterapiya, nishonli terapiya, immunoterapiya va transplantatsiya asosiy yo'nalishlarni tashkil etadi. Har bir usulning afzalliklari va cheklovlari mavjud bo'lsa-da, ularning kombinatsiyalangan qo'llanilishi samaradorlikni oshiradi. Shu bilan birga, bolalarda davolash jarayonining psixologik va ijtimoiy oqibatlarini kamaytirish uchun keng qamrovli reabilitatsiya dasturlari zarur. Xulosa sifatida, bolalar gematologik va onkologik kasalliklarini boshqarishda quyidagi omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega: erta tashxislash, shaxsiylashtirilgan davolash rejasi, zamonaviy tibbiy texnologiyalarni qo'llash, psixosozial qo'llab-quvvatlash va oilaviy ishtirok. Kelajakda gen terapiyasi va yangi molekulyar dori vositalari ushbu kasalliklarni davolashda katta yutuqlarga olib kelishi kutilmoqda..

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.World Health Organization (2020). Childhood cancer fact sheet.
- 2.American Cancer Society (2019). Cancer in Children.
- 3.Smith, M. (2017). Advances in Pediatric Oncology. Journal of Pediatric Hematology/Oncology.
- 4.Roberts, C. (2016). Psychosocial aspects of childhood cancer. Psycho-Oncology.
- 5.Proffit, J. et al. (2019). Targeted therapies in childhood leukemia. Blood Reviews.

- 6.Hunger, S.P. & Mullighan, C.G. (2015). Acute lymphoblastic leukemia in children. New England Journal of Medicine.
- 7.Möricke, A. et al. (2016). Pediatric acute lymphoblastic leukemia. Lancet Oncology.
- 8.Arceci, R. (2012). Pediatric hematology and oncology. Wiley-Blackwell.
- 9.Pizzo, P.A., & Poplack, D.G. (2016). Principles and Practice of Pediatric Oncology. Lippincott Williams & Wilkins.
- 10.Gatta, G. et al. (2014). Childhood cancer survival in Europe. European Journal of Cancer.
- 11.Wilson, K. (2018). Psychosocial support in pediatric oncology. Supportive Care in Cancer.
- 12.Lanzkowsky, P. (2016). Manual of Pediatric Hematology and Oncology. Elsevier

